

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ У ПІДГОТОВЦІ ДО НАВЧАННЯ МУЗИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті розглядаються основні принципи організації самостійної роботи студентів педагогічного коледжу у підготовці до навчання музики молодших школярів.

Ключові слова: самостійна робота студентів, індивідуальний підхід, формування вмінь, усвідомлення цілей і завдань, виховання волі, працелюбність.

В «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» зазначено, що «формування інформаційно-технологічного суспільства, докорінні зміни в соціально-економічному, духовному розвитку держави потребують підготовки вчителя нової генерації. Реалізація цього стратегічного завдання зумовлена також глибинними змінами в системі й структурі загальної середньої освіти та необхідністю інтеграції національної освіти в європейський освітній простір. Це вимагає визначення концептуальних довгострокових стратегій щодо подальшого вдосконалення та розвитку педагогічної освіти» [1,1]. Також визначена мета розвитку педагогічної освіти: «створення такої системи педагогічної освіти, яка на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечує формування педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможними на ринку праці» [1,1].

Сучасній школі потрібен вчитель, який має фахову педагогічну освіту і майстерно володіє своїм предметом, прагне до професійного вдосконалення. Такий вчитель зможе створити умови для надання належної уваги особистості вихованця, розвитку його інтелектуальних, духовних,

естетичних і моральних здібностей та його саморозвитку, самореалізації, самоствердження. Для підготовки майбутнього вчителя такого рівня потрібна правильна організація самостійної роботи студента педагогічного коледжу. Якщо студент навчиться продуктивно працювати для отримання професійних знань, умінь та навичок, раціонально використовувати час навчання, то він зможе досягти вагомих результатів не лише під час навчання, але й буде самовдосконалюватися протягом усього життя. Кожен педагог знає, що процес самостійної роботи студента не можна залишити безконтрольним. Особливо це стосується студентів, які в майбутньому будуть навчати музики молодших школярів. Оскільки рівень студентів, що приходять навчатися на музичне відділення педагогічного коледжу зовсім різний, то, зрозуміло, що викладач повинен застосувати індивідуальний піхід до кожного студента.

Як стверджував талановитий виконавець, педагог і методист Іосиф Пуриц, можна виділити наступні принципи організації самостійної роботи студента-музиканта:

I. Індивідуальний підхід у застосуванні методів, прийомів і способів роботи.

II. Формування у студента вміння аналізувати свої дії, розвиток самостійності мислення.

III. Усвідомлення студентом цілей і завдань своєї роботи.

IV. Формування вміння концентрувати увагу.

V. Режим і гігієна праці.

VI. Працелюбність, виховання волі, мотивація занять музикою.

Важливою необхідністю є органічний взаємозв'язок всіх принципів. «Сформовані на основі такого взаємозв'язку навички дозволяють досягти високої ефективності у самостійній роботі» [2,77] студента.

«Індивідуальний підхід до кожного учня – фундаментальний принцип музичної педагогіки. Одні й ті ж цілі можуть бути досягнуті різноманітними шляхами» [2,77]. Жоден педагог не може наперед

передбачити всі особливості розвитку студента-музиканта. Тільки у процесі творчої співпраці, завдяки постійному спостереженню, вивченню студента під час занять, педагог знаходить потрібні ефективні у кожному конкретному випадку методи навчання і виховання. Вирішення цього завдання можливе тільки шляхом єдиного творчого підходу до виховання студента-музиканта в рамках індивідуальної педагогіки. Сьогодні вже багато педагогів визнають переваги індивідуальної педагогіки, але на практиці ж вони дуже часто застосовують рутинні, авторитарні методи навчання. Це перешкоджає розвитку індивідуальних якостей студента, не дає можливості йому повірити у власні здібності, позбавляє його радості творчого самовираження.

Індивідуальний підхід в застосуванні прийомів і способів роботи перш за все необхідний тому, що всі студенти мають різні музичні здібності, різну музичну підготовку (або не мають її взагалі), і саме тому прийоми і способи роботи повинні підбиратися викладачем індивідуально для кожного студента окремо, щоб кожен студент мав змогу досягти належного професійного рівня.

Формування у студента вміння аналізувати свої дії, розвиток самостійності мислення – найбільш трудомісткий і довго формований процес. Він вимагає творчої співпраці педагога і студента. Вміння студента самостійно думати, аналізувати свої дії, усвідомлюючи їх сенс і результат сприяє не тільки раціональній організації його самостійної роботи, а й дає йому можливість пізнати себе, розвиває його індивідуальність. На практиці здатність до самостійного мислення і самоаналізу передбачають цілий ряд спостережень, роздумів, пошуків, експериментів. Пояснюючи завдання для самостійної роботи і можливі шляхи його виконання, педагог повинен переконатися, що студент завдання зрозумів (особливо це стосується студентів без початкової музичної освіти). Після самостійної роботи, на наступному занятті, студент першим аналізує власне виконання, що допоможе йому інтелектуально розвиватися. «Усю отриману через слух, ігрові відчуття інформацію він повинен оформити у відповідні слова-

поняття, проаналізувати причини як своїх досягнень, так і невдач» [2,81]. Доцільно педагогу разом із студентом проаналізувати актуальні на даний момент або на якусь перспективу завдання. Обов'язково потрібно з'ясовувати причини недостатньо якісної самостійної роботи студента та знаходити шляхи подолання недоліків, щоб довести студенту, що всі завдання можна виконати якісно, якщо підійти до їх виконання обдуманно, серйозно, наполегливо і творчо.

Усвідомлення студентом цілей і завдань своєї роботи – є головним орієнтиром для визначення змісту самостійних занять, особливостей їх організації. Незалежно від того, яким видом діяльності займається студент-музикант, він не може обійтися без чіткого розуміння мети своєї роботи. «Необхідно мати на увазі, що мета, поставлена перед студентом, повинна бути конкретною, зрозумілою, доступною для досягнення. Форма її подачі може бути різноманітною: словесною, показування на інструменті, диригентський жест, проспівування і т. д.» [2,83].

На початковому етапі навчання, цілі і способи самостійної роботи студента значною мірою регламентуються педагогом. При цьому педагог повинен діяти логічно, систематично, послідовно, доступно, змістовно, методично. З розвитком самостійності мислення студента, у нього сформується здатність до цілеспрямованої роботи, він зможе бачити цілі у перспективі. «Уміння послідовно розмістити цілі, виділити пріоритетну – дозволить педагогові ефективно побудувати навчальний процес, відокремити головне від другорядного, пов'язати конкретне із загальним, органічно поєднувати здійснення перспективних, стратегічних цілей з вирішенням необхідних у даний момент завдань» [2,84].

Формування вміння концентрувати увагу важливе з самого початку навчання студента (особливо без початкової музичної освіти). Студент, що займається без уваги, даремно витрачає свій час. Користі йому це не додає, а от шкоду приносить. Як вважав І. Пуриц, неконтрольовані, неусвідомлені дії призводять до недбалості й неточності у грі, до автоматизації невірних

навичок, одна тільки відсутність уваги може звести нанівець всі можливі заслуги студента разом взяті.

Важливо те, чи зумів студент виконати завдання, а не те, скільки часу він на це витратив. Педагог повинен навчити студента раціонально використовувати заданий час для виконання самостійної роботи, формувати здатність виконувати завдання за найменш можливий термін.

Режим і гігієна праці. Для того, щоб забезпечити можливість тривалих і ефективних занять, необхідний раціональний режим роботи і дотримання умов її гігієни. Найважливіші питання режиму і гігієни праці – це питання стомлюваності і відпочинку. Втома є наслідком усякої роботи і залежить від кількості роботи, її темпу, рівня напруги і обстановки, в якій вона проходить. У роботі, яка не викликає інтересу, втома може наступити дуже швидко, навіть після зовсім нетривалих занять. І навпаки, захопленість роботою сприяє витривалості, дає можливість довго не стомлюватися. Тому самостійна робота студента повинна будуватися так, щоб вона була цікавою, щоб завдання були посильними і вказували на подальшу перспективу. З роками витримка і воля виховуються, але суть справи не змінюється. Ознаки втоми роблять заняття не тільки даремними, а й шкідливими. Відносно цього І. Гофман мав таку думку: «У стані стомлення розуму і тіла ми нездатні протистояти появі поганих звичок, і оскільки вчитися – означає формування правильних звичок мислення і дії, ми повинні остерігатися всього, що може ослабити нашу пильність по відношенню до поганих звичок...» [3,84].

Вміння відпочивати таке ж важливе, як і вміння працювати, тому студент повинен вчитися відчувати, скільки і як відпочивати. Працювати треба стільки часу, скільки відчувається зростання ефективності роботи, якщо ж ефективність починає зменшуватися, потрібно відпочити. Взагалі студента треба вчити працювати продуктивно, тоді вистачить часу і для навчання, і для відпочинку. Якщо студент зрозуміє, як правильно потрібно працювати, то він намагатиметься з кожним разом підвищувати продуктивність своїх занять, що в свою чергу буде семимильними кроками

наближати його до професійної майстерності, а значить його праця стане конкурентноспроможною у сучасному суспільстві.

Працелюбність, виховання волі, мотивація занять музикою. Робота музиканта – це велика творча праця, яка вимагає від нього повного напруження психічних і фізичних сил. Творчо обдарована людина не боїться труднощів, а навпаки, вони її приваблюють. Постійному інтересу до роботи сприяють любов до мистецтва, прагнення до досконалості. «Художник, незалежно від мети його роботи, знаходить задоволення уже в самому процесі творчої праці» [5,64]. Для того, щоб сформувати особистість, прищепити любов до праці, навчити терпінню, педагог повинен розвивати цілеспрямовану волю студента-музиканта. Все це необхідно для складної, але прекрасної праці музиканта. Як вважав І. Пуриц, «усяке потурання розслабляє волю і веде до дилетантизму» [2,95]. Інколи доводиться чути від педагогів, що більшість їх студентів мало займаються, лінуються, у них відсутня воля, ініціатива. Причини цьому можуть бути різні, але завжди залишиться питання до самого педагога – чи зміг він все зробити для того, щоб студенту було цікаво займатися музикою? Жоден предмет, що вивчається в педагогічному коледжі, не вимагає надбання такого складного комплексу навичок, як музичне виконання. Адже ноти потрібно не просто читати, як книжку, але й знаходити їх на клавіатурі, знати і відчувати їх часову організацію, управляти складними руховими процесами. Тому процес навчання, як говорив І. Пуриц, потрібно побудувати так, щоб студент «постійно відчував компенсацію за важку роботу на інструменті, його зусилля повинні приносити йому радість творчої праці, якщо не відразу, то в реальному, близькому майбутньому» [2,96].

Отже, педагог повинен знати і володіти усіма основними способами і прийомами роботи, включаючи найсучасніші; також важливе місце повинен займати творчий пошук нових прийомів і способів. Вибір прийомів, їх дозування, послідовність повинні визначатися педагогом для самостійної

роботи кожного студента індивідуально з врахуванням їх здібностей та можливостей.

Щоб сформувати у студента вміння аналізувати свої дії, розвинути самостійне мислення, педагог має вибирати оптимальні прийоми і способи роботи, спонукати студента до пошуку шляхів вирішення проблем, що виникають у самостійній роботі.

Мета визначає засіб, а не навпаки, тому для найбільшої ефективності зміст самостійної роботи студента повинен бути направлений на вирішення конкретного зрозумілого завдання.

Для того, щоб активізувати увагу студента-музиканта необхідні умови: розуміння і доступність завдання, бажання його вирішити; контроль за навантаженням, недопущення втоми, концентрація уваги; захоплення роботою, любов до музики; можливість виступити в концерті, на конкурсі.

Треба пам'ятати, що процес придбання навичок, освоєння твору відбувається не тільки у момент тренування на інструменті, а й продовжується у сфері підсвідомості.

Будь-який спосіб, що допомагає стимулювати заняття музикою, сприятиме успішному розвитку студента, а створені сприятливі умови не забаряться позначитися на якості його самостійної роботи. Потрібно пам'ятати, що навчання музиці – не тільки робота з освоєння музичного інструмента, але й складний процес духовного виховання студента.

Література

1. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. Наказ МОН № 998 від 31.12. 2004 р.
2. Пуриц І.Г. Гра на баяні. Методичні статті. – Тернопіль: книга – Богдан, 2007.
3. Гофман И. Фортепианная игра. Вопросы и ответы // Искусство. 1938.
4. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры – М.: Музыка, 1967.
5. Вагнер Р. Избранные статьи. – М., 1935.

6. Музична педагогіка та виконавство. Випуск 2: Збірник статей / Упоряд. Серотюк П. Ф., за ред. Проф. Семешка А. А. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.